

паэты планеты

*Гэтае выданне прысвечана 220-годдзю
з дня нараджэння Адама Міцкевіча.*

Адам Міцкевіч

Выбраная лірыка

Пераклад з польскай

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2018

УДК 821.162.1-1
ББК 84(4Пол)-5
М70

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Укладальніца Ірына Багдановіч

Пераклады зробленыя паводле выданняў:

Adam Mickiewicz. *Dzieła. T. I. (Wydanie rocznicowe. 1798–1998).*

Warszawa: Czytelnik, 1998.

Adam Mickiewicz. *Wiersze.* Warszawa: Czytelnik, 1955.

На вокладцы:

ВАЛЕНЦІЙ-ВІЛЬГЕЛЬМ ВАНЬКОВІЧ
Міцкевіч на скале Аю-Даг (каля 1831).

ISBN 978-985-23-0031-5

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.

©Афармленне. Выдавец Зміцер
Колас, 2018.

ТВОРЫ ЛІТОЎСКА-БЕЛАРУСКАГА ПЕРЫЯДУ

Прыпамін

(Przypomnienie)

Санет

Лаура! Ці твая душа прыпамінае
Хоць калі-небудзь нашы ўзнёслыя спатканні?
Калі, сабой занятыя ў замілаванні,
Нічога больш мы не жадалі, што свет мае.

Язмін зялёны нам альтанку выплятае
Для схову ў халадок, у лісцяў трапятанні;
Там нас на крылах узаемных жаданні
Нясуць, і ноч пяшчотнай шатай накрывае.

А месяц, што з-пад хмаркі пазірае белаі
На грудзі снежныя, пярсцёнкаў пазалоту,
Тваю красу з красою Боскай лучыць смела.

Святкуе сэрца момант радаснага ўзлёту:
Палон вачэй, сляза на вейках затрымцела,
І вусны з вуснаў п'юць каханна асалоду.

1818 – нач. 1819

[Песня]

[Pieśń]

Хай радасць з вачэй нашых блісне
І ўвенчыцца лаўрамі голаў!
Далонь даланю моцна сцісне.
Зноў разам мы! Наша тут кола.

Не возьмем мы хцівасць ва ўжытак,
Прэч, сквапнасці, пыхі насенне!
Наш самы высокі набытак –
Айчына, навука, сумленне.

Гэй, скінем жа з сэрца ўсе путы,
Брат брату душу хай раскрые.
З нас кожны – свабодны, раскуты.
Нам словы братэрства – святыя!

Адолеем мы назаўсёды
У гурце любыя нягоды.

У спевах, у келіхаў звоне
Развеюцца сэрца пакуты.
За плугам хай ты ці на троне,
Адно – помні нашы Статуты!

Прысягу сяброўскую помні,
Няхай кожны дзень і імгненне
Табе свецяць словы, як промні:
Айчына, навука, сумленне!

Хаця і не простаі дарогай
Мы дойдзем да сіняга рання.
Нам будзе тут Неба падмогай
І мужнасць, і наша яднанне!

Кастрычнік 1819

Ода да маладосці

(Oda do młodości)

Без сэрцаў, без духу, натоўп шкілетаў;
Ты, маладосць, дай мне крылы!
Каб узляцеў я ў краіну
Райскіх ілюзій над светам
Мёртвым, дзе цуды з імпэтам
Творацца ўсцяж без супыну
І ў залатыя надзеі квеццаць пейзаж панылы.

Старац няхай сабе змрочны
Твар да зямлі свой схіляе,
Прагі жыцця больш не мае,
Цемра яму засціць вочы.

Ты, маладосць, над імжою
Ў высі ўзнямайся, да сонца,
Шчодро прасякні сабою
Ўсё чалавецтва бясконца!

Ўніз паглядзі – там, спавіты імглою,
Гнюснасцю поўны, абшар кубліцца: Завецца зямлёю!
Глянь, там над мёртвай вадою
Змей са сваёй шкарлупою
Сам сабе мачтай, стырном, караблём ён маніцца;
Гоніць малых земнаводных у плыні,
То ў глыбіню дасць нырца, то ўзаўсёца.

Толькі ні хвалі яго, ні ён хваль не кранецца,
Ўрэшце, як бурбалка, ўдарыцца ў скалы і згіне.
Ён ні жыццём не вядомы нікому, ні згубай:

Быў самалюбам.

О маладосць! Салоджана табою,
Жыццё, калі яго мы з бліжнім дзелім.
Нябёсным спевам сэрцы мы вяселім,
Калі звязаны ніткай залатою.

Сябры, маладосць нас яднае!..
Шчасце для ўсіх мэтай нас акрыляе;
Моцныя разам, з розумам смелым,
Сябры, маладосць нас яднае!..
І той шчаслівы, хто ў справе загінуў,
Калі ён цела палеглым
Стаў іншым прыступкай да славы народу.
Сябры, маладосць нас яднае!..
Хоць шлях наш і стромкі, і слізкі,
Сіла і слабасць зброяй усходу:
Сіла хай сілу і ўцісне,
Змоладу слабасць адпрэчым як перашкоду!

Хто ў дзяцінстве галаву скруціў Гідры,
Той пераможа ў юнацтве Кентаўра,
У пекла ахвяры вырве
І ў неба пойдзе па лаўры.
Туды сягай, дзе твой зрок не сягае;
Што розум не зломіць, ламай для адновы,

Маладосць, моц арла лёт твой мае,
А рука як удар перуновы.

Гэй! Злучым жа рукі! Ланцужком сябрыны
Зямную кулю абгорнем!
Выплавім думкі ў адзіным горне
І ў духу агмені адзіным!..
Зрушым цябе, глыбу, з восі свету!
На новыя торгнем пуціны,
Пазбыўшыся плесні-труціны
Зялёныя ўспомніш ты леты.

І як у прасторах хаосу, ночы,
Стыхій валтузні варожай
Адзіным «станься» па Божай моцы
Паўстаў цудны свет прыроды;
Шумяць віхуры, глыбеюць воды,
А зоркі ў блакіце яснеюць прыгожа, –
У людскім свеце ноч ляжыць глуха:
Стыхіі жарсцяў слугуюць згубе;
Вось жа любоў запалае,
Выйдзе з хаосу свет духу:
Маладосць зачне яго ў лоне, ўзлюляе,
А сяброўства злучыць у вечным шлюбe.

Таюць грамадзіны лёду
І хлусні выпарэнні.
Вітай, дзянніца свабоды,
З табою сонца збавення!

Снежань 1820

Песня філарэтаў

(Pieśń Filaretów)

Як міг, жыццё мінае,
Жывём жа толькі раз!
Хай чара залатая
Імпэтам поўніць нас.

Гэй, станавіся ў кола,
Трымай яе вясёла,
Да донца нахіляй
І слодыч хвілі май.

Прэч-прэч, чужыя мовы!
Мы п'ем тут польскі мёд;
Лепш родных песень словы
І лепш нам братні род.

З антычных кніг вучыцца
Мы хочам, не каб гніць, –
Як грэкі, весяліцца
І, як рымляне, біць.

Юрыстам тут мы рады –
Стаў келіх для сяброў!
Мы сёння хочам праўды,
А заўтра – і правоў.

Не возьме красамоўства
Верх вольнасці яшчэ;
Там, дзе любоў, сяброўства,
Цішэй, браты, цішэй!

Хто лье метал і плавіць,
Расплавіць той і час;
Мы ў залатой аправе
П'ем Бахусавы квас.

Той хімікам прызнаным
Між мудрацоў стае,
Хто слодыч першы ў панны
З каханых вуснаў п'е.

Прамераўшы дарогі,
Што ў зорны край вядуць,
Быў Архімед убогі,
Не меў дзе ног прыткнуць.

Як зрушыць свет пакліча
Нас сёння сам Ньютон,
Няхай братоў палічыць,
Хай скажа «досыць» ён.

Для мёртвых вымярэнняў
Ёсць цыркуль, метр, вага;
Рыхтуйся да здзяйсненняў
Звышмерных, як мага.

Бо там, дзе ў сэрцах вера,
Дзе цыркулем сам дух,
Дабро для ўсіх нам мерай,
А еднасць больш за двух.

Як міг, жыццё мінае,
Жывём жа толькі раз!
Вось чара залатая,
Праходзіць хутка час.

Кроў стыне, скроні ў белі,
Ляцім у вечнасць-кон,
То вока змружыць Фэлі¹,
То філарэцкі сон.

1820

---

¹ Так, паводле некаторых сведчанняў, звалі дзяўчыну, да якой былі неабыякавыя шмат якія студэнты Віленскага ўніверсітэта, калі там вучыўся Адам Міцкевіч.

Трыялет

(Tryolet)

Так! Не скажу больш ніколі *ах!* і *шкадную!*
Бо надакучыла мне наракаць, вам слухаць!
Янку, вясёлы тут трыялет прапаную.
Але ж ізноў сюды лезуць *ах!* і *шкадную!*
Бо для Адама, як бачу, ролю такую
Вызначыў лёс паэта, каханка і друга:
Мушу заўжды паўтараць і *ах!* і *шкадную!*
Хоць надакучыла мне наракаць, вам – слухаць.

У лісце да Яна Чачота за 15 студзеня 1820 г.

Першацвет

(Pierwiosnek)

З неба першым на палетак
Жаваронак песняй пырснуў,
Першацвет найпершай з кветак
Залатой апраткай бліснуў.

Я
Рана, вельмі рана, квецце,
Сцюжа тут яшчэ гуляе,
На пагорках снег не тае,
У гаі сухое вецце.

Прыгасі, схавай у столкі
Залацісты свой ліхтарык,
Каб яго мароз не ўдарыў
Ці халодных рос іголки.

КВЕТ

Нашы дні, як матыльковы,
Да паўдня жыць – нашы межы;
Лепш кароткі міг вясновы,
Чым зімовы доўгі снежань.

Хочаш дар багам прынесці,
Сябру ці красе дзявочай,
Можаш з кветак маіх сплесці
Найпрыгожшы ты вяночак.

Я

Любы квецце, ў лесе дзікім
Бляскаў пышных ты не маеш,
Нізкарослы, невялікі,
Што ж сябе так выхваляеш?

Ні ў цябе іскрыстых фарбаў,
Ні лілей шыкоўных строяў,
Ні чалмы, як у цюльпанаў,
Ні вабнотаў ружаў-мрояў.

У вянок цябе ўплятаю;
Дый сумненне засмуціла:
Ці сябры й дзяўчына тая
Прывітаюць цябе міла?

КВЕТ

Так, сяброўства ва ўсім свеце
Любіць сціпласць, як і зёлка;
І ўва мне сябры прывецяць
Маладой вясны анёлка.

Чым я варты рук каханай?
Хай сама Марылька скажа!
Ах, той першацвет для панны
На шчацэ слязінкай ляжа.

Другая палова 1820 г.

Рамантыка
(*Romantyczność*)

Methinks, I see... Where?

– In my mind's eyes.

Shakespeare

Здаецца мне, што бачу... дзе?

– Прад вачыма сэрца майго.

Шэкспір

Слухай, дзяўчынка!

– Не чуе, нябога...

Вось белы дзень! вось мястэчка!

Няма ў табе духу жывога.

Што навобмацак шукаеш?

З кім гаворыш, заклікаеш?

– Не чуе, нябога...

То як скала нежывая –

Вачэй не адрывае,

А раптам крутне галавою,

Слязьмі заліецца,

Бы нешта ўхопіць рукою...

Расплачацца... засмяецца...

«Ясік... ці ты зноў прыходзіш уночы?..

Ах, і памерлы... кахае!

Ціха, ціха, любы хлопча! –

Мачыха ўчуе старая!

...Ўчуе? Няхай! Ты ж памёр, мой каханы –

Ўжо ж ты даўно пахаваны!

Праўда? Ах, страшна... Чаму? Быццам кліча

Ясік аднекуль, гукае...

«Вочкі твае, ах, тваё аблічча,

Белая сукня такая....»

Белы ж і сам ты, мой любы,

Холад ідзе ад далоняў...

Тут вось, прыляж тут, на ўлонні...

Губы цалуюць хай, губы...

Ах, два гады ўжо... гэтакім халодным

Подыхам тхне ад магілы!

Я да цябе пайсці згодна:

Свет мне нямілы.

Кепска мне, людзі тут злыя:

Толькі й кпяць з майго плачу.

Слоў маіх проста не чуюць... глухія;

Бачыць не хочуць, што бачу.

Ўдзень прыйдзі, можа, ці ў сне, мой каханы.

Злучымся разам з табой мы...

Ясік, куды ты? Ты вымкнуў з абдоймаў –

Рана знікаеш ты, рана!

Ах! Голас пеўня, і хутка
Досвітак твар свой пакажа.
Ясік, куды? Пачакай жа:
Я ўся – у смутку.

Цешыцца з любым дзяўчына,
Бегае, падае долу...
Людзі на крык гэты цеснай сябрынай
Сталі наўкола.

Люд крычыць: «Модлы узносьце старанна:
Хлопца душа побач, мусіць.
Ясь быць павінен побач з Карусяй,
Так пры жыцці ім каханай».

Я тое ўчую, тым захаплюся,
Плачу ды шчыра малюся.
«Дзеўка, паслухай!» – стары засмяецца
Ўбок, да натоўпу людскога:
«Верце вачам маім, гэтаму шкельцу –
Я ж тут не бачу нічога!

Людзі карчомныя байкі заводзяць
Клёкам сваім нецвярозым.
Дзеўчына трызніць, а ў люду, выходзіць,
Толькі ў блюзнерстве ўвесь розум».

Я ж у адказ яму: «Дзеўчына бачыць,
Люд тое чуе ахвоча:
Вера й пачуцці куды болей значаць
За шкло мудраца ды вочы.

Праўды змярцвелыя кажаш ты люду,
Ў пылінцы свет бачыш ды ў шкельцы.
А праўдаў жывых не спазнаў ты і цудаў –
Май сэрца, глядзі проста ў сэрца!

1821

Дудар

(*Dudarz*)

Раманс

(*Думка з павятовай песні*)

Хто ж той дзядок сівы і пачцівы
З бялюткаю барадою?
Двое хлапцоў з ім, мернай хадою
Крочаць уздоўж нашай нівы.

Старац на ліры трэнчыць, спявае,
Дзьмуць хлопцы ў дудачкі з пёрак,
Старца паклічу, хай завітае,
Прыйдзе да нас пад пагорак.

«Старча, хадзі да нас весяліцца,
Тут па сяўбе нам забава,
З Божае ласкі будзе і страва,
І кут на ноч прытуліцца».

Выслухаў ён, ідзе пакланіцца,
З хлопцамі ўсеўся на ўзмежку,
І пазірае, тоячы ўсмешку,
Як грамада весяліцца.

Тут грымяць бубны, свішчуць сапелкі,
Ў вогнішчы дровы палаюць,
Мёд п'юць бабулькі, скачуць паненкі,
Свята дасевак спраўляюць.

Ды сціхлі бубны, маўчаць сапелкі,
Кідае агонь бяседа;
Бягуць бабулькі, бягуць паненкі
Слухаць дударыка-дзеда.

«Вітай, дудару! Ідзеш здалёку,
Відаць, ты з Божае ласкі;
Прысядзь тут з намі, дастань палёжку,
Свае нам паведай казкі».

Вядуць яго да агню, дзе стравы,
І садзяць сярод народу:
«Што хочаш з'есці, будзь жа ласкавы,
А, можа, шкляначку мёду?

Мы бачым ліру, і дудкі бачым,
Зайграй жа нам сам і дзеці,
Шчыра й шчодро за тое аддзячым,
Напоўнім торбы вашэці».

«Дык стойце ціха», – пачаў сказ гэткі,
Ў далоні свае запляскаў, –
«Калі ахвочы, зайграю, дзеткі,
А што ж вам зайграць?» – «Што ласка».

Бярэ ён ліру, мёд выпівае,
Каб грудзі сагрэць старыя,
На дудкі хлопцам сваім ківае,
І спевы пачаў такія:

«Іду я Нёмнам, як Нёман доўгі,
Ад вёскі да вёскі, з гаю
Ізноў у гай, у туман дарогі,
І песні свае спяваю.

Бягуць паслухаць усе ахвоча,
Ніводны ж не разумее,
Слязу я вытру, ўздых сам сцішэе,
Далей сабе крочу й крочу.

Хто ж зразумее, зірне мне ў вочы,
Прасякнецца жалем сэрца,
Яго слязіна з маёй сальцеца,
І я ўжо далей не крочу».

Спыніў дзед гранне, акінуў вокам
Увесь той прасцяг бясконцы;
На лузе дальнім спыніўся зрокам:
Хто ж там стаіць у старонцы?

Стаіць пастушка, пляце вяночак,
Пляце ды зноў распятае.
Юнак з ёй побач, яе дружочак,
Вянок з яе рук прымае.

Яна спакойнаю выглядала
З апушчаным долу вокам,
І толькі думала-разважала
Пра штосьці яна глыбока.

Як траўка пухам зялёным вее,
Хоць ветрык спыніў люлянне,
Так на грудзях яе хустка рэе,
Хаця не чуваць дыхання.

З грудзей пажоўклы ліст адкідае
Нязнанага дрэва, быццам
Пазбыцца хоча, ды пачынае
Нібы з тым лістком сварыцца.

Твар адварнула, стала на ўзбоччы,
Позірк да неба ўзнімае,
Раптам слязамі свецяцца вочы,
Чырвань шчаку залівае.

Маўчыць дудар наш, але паволі
Струнаў рукой дакранецца,
Глядзіць у твар ёй, ды зрок саколі
Трапляе ў самое сэрца.

Зноў ліру ўзяў, мёд адпіў са шклянкі,
Каб грудзі сагрэць старыя,
Кіўнуў, каб хлопцы ўзялі мультанкі,
І спевы пачаў такія:

«Для каго пляцеш вяночак
З руж, лілеяў і тым'янку?
Ах! Шчаслівы той дружочак,
Для каго пляцеш вяночак,
Пэўна, любаму каханку?
Выдаюць слязіны з вочак,
Для каго пляцеш вяночак
З руж, лілеяў і тым'янку.

Аднаму дасі вяночак
З руж, лілеяў і тым'янку;
А кахаў другі дружочак,
Аднаму дасі вяночак;
Дык пакінь слязіны з вочак
Ты няшчаснаму каханку,
Як шчаслівы ўзяў вяночак
З руж, лілеяў і тым'янку».

Тут шум усчаўся і пагалоскі
Ўзбудзілі натоўпу роўнядзь:
Спяваў хтось песню так з нашай вёскі,
А хто і калі, не ўспомняць.

Узняў дудар галаву сіваю,
Ўзвёў позірк па-над родам:
«Скажу вам, хто даў мне песню тую,
Магчыма, адсюль ён родам.

Калі, вандруючы ўсё чужынай,
Быў я ў Круляўцы праходам,
Прыплыў на чоўне туды хлапчына
З Літвы, з краёў гэтых родам.

Быў сумны вельмі, але прычыны
Тугі не казаў нікому;
Адбіўся ён ад сваёй дружыны
І не вярнуўся дадому.

Я часта бачыў, ці свеціць зорка,
Ці месяц у поўным бляску,
Як ён блукае ўсё па пагорках,
Над морам, пад небам ясным.

Нібы скала, ён сядзеў самотны
У дождж і вецер між скалаў,
Вятрам свой дух давяраў маркотны,
А слёзы салёным хвалям.

Я падыходзіў, каб з цяжкіх мрояў
Яго ўзняць, бо ён быў сумны;
Я моўчкі лютню сваю настройваў,
Спяваў і званілі струны.

Мяне ён слухаў, не стараніўся,
Вачэй не хаваў употай,
Слязою позірк яго праліўся,
Руку мне сціскаў з журботай.

І я з ім плакаў, і знак рукою
Даваў, што дзялю з ім скруху;
І так здружыліся між сабою
Мы моўчкі з ім, шчыра ў духу.

Калі ж, атручаны той тугою,
Пазней стаў зусім ён хворы,
Я быў таварышам, быў слугою
Яму, ўспамагаў у горы.

Няшчасны гас на вачах паволі,
Раз клікнуў мяне да ложа:
«Ўжо чую, – кажа, – канец нядолі,
Даверуся волі Божай.

Зграшыў я толькі, што свае леты
Стлуміў на нішто, як перлы,
Без жалю кідаю свет я гэты,
Даўно ўжо на ім памерлы.

Калі мяне закуток скал дзікіх
Схаваў ад вачэй павету,
Нічым стаў свет для мяне вялікі,
Нікім стаў і я для свету.

Мяне жывілі адно ўспамяны,
І ты адзін быў мне верны,
За вернасць тую табе павінны,
І ўдзячны табе бязмерна.

Не маю грошай для ўзнагароды,
Ды ўсё табе дам, што маю,
Ты знаеш песню маёй самоты,
Што ўзяў са свайго я краю.

Яе спявалі з табой калісьці,
А слёзы з вачэй ліліся,
Вазьмі кудзерку яшчэ і лісцік
Засохлага кіпарысу.

Кудзерка колеру пазалоты,
Той лісцік і песня, помні, –
Мой скарб адзіны, вазьмі яго ты
І руш берагамі Нёмна.

А, можа, песню тваю пазнае
Тая, каго больш не ўбачу,
Прыгорне старца яна, спытае,
Над лісцікам тым заплача.

Скажы ёй...», – вочы яго сцямнелі,
Вусны шапталі старанна
І напалову шапнуць паспелі
Імя Найсвяцейшай Панны.

Так згас юнак той, пры самым сконе
За сэрца сваё хапаўся,
І ўсё ў той бок ён цягнуў далоні,
Куды, жывучы, ўглядаўся».

Дудар спыніўся, зірнуў навокал,
Лісток дастаў. Трэба дзеду
Пастушку ўгледзець у тлуме вокам,
А ўжо яе ані следу.

Здалёку толькі пазнаў сукенку,
Бо хустка твар захінала,
Юнак быў побач і вёў паненку,
Ўжо іх далячынь схавала.

Зноў гамана, прыстаюць да дзеда:
«Што гэта?» – пытанняў многа;
А ён не ведаў, а можа, й ведаў,
Але не сказаў нічога.

[Восень 1821 г.]

Импровізацыя для Э. Следзьеўскай
(Improwizacja dla E. Śledziejewskiej)

Усцешыцца, хто ў вашай памяці патоне,
Нібы марскі карал ці ягадка пярліны,
Якія Балтыка на залацістым лоне
Навек захоўвае пад бірузою плыннай.

А я – каменьчык марны, без прываб караляў,
І без красы пярліны, што ваш песцяць зрок –
Шчаслівы хоць хвіліну бавіцца ў той хвалі,
Пакуль мяне не прыме забыцця пясок.

Напісана на Балтыйскім моры [ліпень 1821 г.]

Да Нёмана

(До Ніетна)

Санет

Рака радзімая, мой Нёмане! Дзе ж воды,
Скакалі да якіх мы, дзецьмі, праз балоні?
І што былі ў маленькай лодачцы далоняў
Купеляю для шчок ці кропляй прахалоды.

Дзе ў люстра водаў Лаўра з гордай асалодай
Глядзелася і кветкай увівала скроні;
Не раз яе чароўны від на срэбным лоне
Трывожыў я слязамі смутку і нязгоды.

Рака радзімая, мой Нёман! Дзе ж крыніцы,
А з імі столькі шчасця і маіх надзеяў?
Дзе мой спакой маленства, светлыя падзеі?

Дзе век салодкі юны – прага навальніцаў?
Дзе ж Лаўра? Дзе сябры?.. Час паглынае дзеі –
Усё прайшло – чаму слёз не магу пазбыцца?

Санет напісаны ў Шчорсах [жнівень 1821 г.]

З альбома Марыі Путткамер
(*Z albumu Maryi Puttkamerowej*)

*Nessun maggior dolore che ricordarsi¹
Del tempo felice nella miseria!*

Шчаслівы лёс імёнам тым, якія
Марыя ў свой альбом збярэ сама,
Але хто ў свой іменнік выпіша Марыя –
Напіша там *адно* імя.

[1821–1822]

---

¹ Няма большай пакуты, як у нядолі ўспамінаць імгненне шчасця. Дантэ Аліг'еры, «Боская камедыя».

Да М***
(*До М****)

Верш напісаны ў 1822 годзе¹.

Прэч з маіх воч!.. і я цябе паслухаў,
Прэч з майго сэрца!.. слухаецца сэрца,
Прэч з маёй памяці!.. не... памяць глуха
На твой загад маўчыць, не адгукнецца.

Як цень даўжэйшы падае здалёку
І тым шырэй абсягі цемры точыць,
Так, чым далей я сам ад твайго вока,
Тым тваю памяць большы жаль азмрочыць.

У кожным месцы, кожнаю парою,
Дзе мелі мы спаткальную хвіліну,
Заўжды і ўсюды буду я з табою,
Бо ўсюды след маёй душы пакінуў.

Ці, задуменная, ў пустым салоне,
На арфе ненаўмысна ты зайграла,
І ўміг згадала: гэтак жа, як сёння,
Я гэту песню для яго спявала.

---

¹ Верш прысвечаны Марылі з Верашчакаў (Путкамер). У аўтографі датуецца 1823 годам, хоць у падзагалоўку пазначаны 1822 год. Магчыма, памылка аўтара.

Ці, ў шахматы гуляючы, лоб хмурыш,
Бо ўпаў кароль твой у смяротным бою,
Прыпомніш зноў: стаялі так фігуры
Пад час апошняй партыі са мною.

Ці то на балю ў моманты спачыну
Сядзіш, перш чым у танец зноўку выйсці,
Пустое месца бачыш ля каміну,
І думка зноў: сядзеў тут ён калісьці.

Ці возьмеш кніжку, сумна сочыць вока,
Як жорсткі лёс разбіў каханкаў мары,
Адкінеш кніжку і ўздыхнеш глыбока,
А думка зноў: ах! як і ў нашай пары...

Калі ж канцоўка мае быць шчаслівай,
І шлюбам пару кніжка ўсё ж злучыла,
Ты згасіш свечку з думкаю тужлівай:
Чаму ж нам доля гэтак не судзіла?...

Раптам начная ўспыхне бліскавіца,
Сухой ігрушы вецер торгне шату,
І нетапыр у шыбу стане біцца...
Падумаеш ізноў: мая душа тут.

Бо ў кожным месцы, кожнаю парою,
Дзе мелі мы спаткальную хвіліну,
Заўжды і ўсюды буду я з табою,
Бо ўсюды след маёй душы пакінуў.

[1823]

Да Марыі Путткамер

[Ахвяруючы ёй другі томік паэзіі]

*(Do Maryi Puttkamerowej ofiarując jej
drugi tomik Poezycji)*

Сястра мая, Марыя! Хоць не крэўным звязам,
А думкаю і духам мы з'яднаны разам.
Калі мне твой наказ і лёсу дзіўны ход
Забараняюць мілы і святы зварот –
Кінь на часы былыя іншы позірк сёння
І дар прымі каханка з братавай далоні...

[1823]

Да – у альбом¹
(*Do – w stambuch*)

Луналі ў розных сферах нашы думкі,
У розныя бакі шляхі віліся,
Глядзелі вочы ў розныя кірункі –
Як жа мы, любая, з табой сышліся?

Нібыта зорка з іншай зоркай роўнай
У супрацьлегласці сваіх арбітаў,
Калі іх неба моцаю гвалтоўнай
Ад берагоў адторгвае ў нябыты.

Выгнанцы вечныя, судзіць не варта,
На шкоду ці карысць ім пуцявіны,
Дзе іх братае зноў да ўсіх пагарда
І дзе кахаць – нянавісцю павінны.

[*Ліпень 1824 г.*]

---

¹ Даследчыкі схіляюцца да таго, што верш прысвечаны Караліне Кавальскай, хоць пэўнага ўказання не захавалася.

Матрос

(У альбоме Л. Кастравіцкай)

(Majtek. W imionniku L. Kostrowickiej)

«Слухай, матрос, уцякач гаротны,

Так хутка ты нас пакінуў!

Рушыш ад берага ты маркотны,

Каб не вяртацца ў айчыну.

Зрок, што глядзеў у зямлю застыла,

Стрэліў да нас весялосцю,

З лагодай даўняй твар асвятліла

Усмешка, рэдкая госця.

Кожны марудзіць ахвочы ў нечым,

Адзін ты загнаны спешкай.

Можна спяшацца з айчыны збегчы,

Але – каб збягаць з усмешкай?»

«Слухай, – матрос адказаў, – я ж бачыў

Здаўна людзей і край гэты:

Што бачыў, тое ў сэрцах зямлячых

Не ўзбудзіць вясёлай мэты.

Бачыў ва ўціску мужнасць, адвагу,

Ў галовах плебса цямрэчу,

Ў галовах важных нажывы прагу,

А ў сэрцах жанчын пустэчу.

Я, хто не зведаў шчасця, кахання,
Змытую ўшчэнт у паводцы
Рэшту пачуццяў, думак, жаданняў
Айчыннай даверы ў лодцы;

Мог жа ў вабнотах жыцця забыцца,
Калі, як віхор завеяў,
Ў апошняй лодцы, гатовай разбіцца,
Апошнюю ўбачыў надзею?

Сёння ж на распач не буду грэшны,
Бо перш, чым адплыць з тугою,
Досведам новым Бог мяне ўсцешыў:
Знаёмствам з годнай сям'ёю.

Пазнаў, як слёзы з сэрца спартанкі
Лье маці-полька на ўпадкі;
Пазнаў дачку з абліччам заранкі,
Што дзівіць духам сарматкі.

Яны, як мучанікам за веру,
Прызначаным львам на з'ядзенне,
Прыносілі ў лапы адданым зверу
Палёжку і суцяшэнне.

Ішлі пад бразгат жалеза, крыкі,
Трывогу ў павеце смела,
Як святых пад львоў дзікіх рыкі,
Між варты, стакроць здзічэлай.

Пазнаў... – І будучыня не страшыць.
Каманда, ветразь узняць і –
Плывем! Не згіне айчына наша,
З такімі дочкамі й маці».

[Кастрычнік 1824 г.]

У альбоме С. Б.¹

(W imionniku S. B.)

Час прамінуў – я шкадую пра гэта –
Ўсё красавала на поплаве ўлетку.
Лёгка збіраў я ў бярэмя букеты,
Зараз... ці ўбачу хоць кветку?

Слота, і вецер кастрычніцкі вые.
Цяжка знайсці на знаёмай балоні,
Дзе колісь кветкі цвілі залатыя, –
Лісцік для шчырай далоні.

А як знайду – пакладу прад табою:
Тое, што сціплы, зусім даравальна.
Бо ён сарваны сяброўскай рукою,
Бо гэта – дар развітальны.

*Года 1824, дня 22 кастрычніка, праз некалькі гадзін
на атрыманні загаду пакінуць Літву.*

---

¹ С. Б. – Саламея Бэкю, маці Юльюша Славацкага, якая другі раз была замужам за Аўгустам Бэкю, прафесарам Віленскага ўніверсітэта, і зноў аўдавала за паўтара месяца да напісання гэтага верша.

ТВОРЫ РАСІЙСКАГА І КРЫМСКАГА ПЕРЫЯДУ

У альбоме К. Р.

(Witioŋniki K. R.)

Нас, як ладдзі, лёс кідаў, па жыщцёвым моры,
І вось сустрэліся мы на адной прасторы.
Твая ладдзя ў брані і фарбай ззяе свежай,
Узводзіць ветразі дый смела хвалі рэжа.
Мая ж, ледзь бой стрымала з войскамі страшылаў,
Стырно зламаўшы, б'ецца, як матыль бяскрылы.
Ёй вусень грудзі точыць, хмары засцяць зоры,
У распачы я компас выкідаю ў мора.
Разыдземся! І болей нашага спаткання
Шукаць не будзеш ты, а я, на жаль, – не ў стане.

Года 1825, месяца студзеня, 13. С.-Пецяярбург

Да Д. Д.

(До Д. Д.)

Мая пяшчоха ў час вясёлай стрэчы,
Калі, як птушка ціўкае, буркуе –
Так міла штосьці мне пяе, шчабеча,
Што мне няёмка слоўка прапусціць,
Няёмка адказаць, перапыніць –
І толькі слухаць, слухаць зноў хачу я.

Як зыркнуць вочкі ў гаваркім запале,
Пачнуць мацней румянцам шчокі граць,
І бліснуць зубкі перламі ў карале –
Тады смялей зірну, ах! проста ў вочы
І вуснаў слухаць болей не ахвочы,
А толькі цалаваць іх, цалаваць.

Адэса, 1825

Сон
(*Sen*)

Пакінуць змушана мяне, – і ўсё ж
Калі ты ў сэрцы зберажэш каханне,
Знарок заўчасным смуткам не трывож,
Перад расстаннем не ўздадай расстання!

Хай з вечара да слёзаў ранку нас
Яшчэ пабавяць хвілі мрой пяшчотных,
І толькі ў самы развітальны час
Атруты – колькі кропляў – дай смяротных.

Цябе я пацалую, а павек
Сваіх не змружу і на самым сконе,
Няхай засну ў раскошы я навек,
Бы тонучы ў вачэй тваіх прадонні.

І пройдуць дні ці леты над зямлёй,
Калі накажуць мне устаць з магілы,
Ты ўспомніш, як заснуў каханы твой,
І з неба сыдзеш, каб яму даць сілы.

Абдымеш; ад пяшчоты рук тваіх
Прачнуся я ў цябе на белым лоне,
І здасца мне: я задрамаў на міг,
Паволі тонучы ў вачэй прадонні.

Адэса, 1825

Размова
(*Rozmowa*)

Каханая, навошта нам размова?
Чаму, калі хачу табе адкрыцца,
Душа з душой не можа проста зліцца?
Завошта мне драбніць яе на словы –
Яны пакуль у сэрцы след пакінуць,
Абветрацца на вуснах і астынуць.

«Кахаю, ах! кахаю», – я міжвольна
Стакроць кажу – а ты ў расчараванні,
Бо сам сваё каханне я няздольны
Ні выказаць, ні выпяць дазвання,
Бы ў летаргічным сне не маю сілы
Даць знак жыцця й пазбавіцца магілы.

Стаміў я вусны ў слоўнай паняверцы,
Цяпер я іх хачу з тваімі зліць
І толькі размаўляць трымценнем сэрца
Ды пацалункамі й твой подых піць;
Так размаўляць гадзіны, дні і леты
Да скону свету і па сконе свету.

Адэса, 1825

АДЭСКІЯ САНЕТЫ

*Quand'era in parte altr'uom da quel,
ch'io sono...*

Petrarca

«Калі я быў крыху іншым, як цяпер,
чалавекам...»

Петрарка

І. Да Лауры

(Do Laury)

Ледзь пабачыў цябе, возьмем стаў я ў імгненне,
Незнаёмцаў, знаёмства даўно нас яднае,
Узаемным румянцам твой твар зацвітае,
Быццам ружа, з якой зняў світанак здранцвенне.

Ледзь спяваць пачала, лью слязу я натхнення,
Голас твой сэрца ўзносіць, душу напаўняе,
Падалося, анёл яе гэтак вітае
І ў гадзіннік нябёс звоніць весткай збавення.

Дарагая! Не бойся мне шчыра прызнацца,
Калі позіркам, голасам я цябе ўзрушу,
Я не дбаю, што лёс нам не дасць паяднацца,

Што ўцякаць і кахаць без надзеі я мушу.
Хай з табой на зямлі пойдзе іншы вянцаца,
Бог злучыў назаўжды шлюбам нашыя душы.

II. ***

(Mówię z sobą, z drugimi płacząc się w rozmowie...)

Я моўлю сам з сабой, а з кімсь... – не йдзе размова –
Дыхання не стае, і сэрца, як шалее,
Бліск у вачах, ды і раптам твар мой палатнее;
Пытае нехта ўголас: «ці, спадар, здаровы?»»

На вуха шэпча хтось пра стан мой разумовы.
Так дзень адмучуся, спаць я ўпаду з надзеяй –
Што скрасці, хоць бы міг, сон у пакут здалее,
А сэрца раздзімае мрояў жар нанова.

Зрываюся, імчуся, падбіраю фразы,
Каб мне тваю бязлітасць выкпіць, як трапней,
Збяру й забуду – безліч наскладаю сказаў...

А ўбачымся – чамусьці мне ўжо спакайней,
Раблюся халаднейшым за скалу адразу,
Каб запалаць ізноў і змоўкнуць, як раней.

III. ***

(Nie uczona twa postać, nie wymyślne słowa...)

У цябе не іскрыцца вучонасцю слова,
І сама ты не ззяеш пыхлівай красой.
А прыгледзішся – ты каралева, якой
Даў адзець хтосьці ўбор пастушыны часова.

Песні ўчора гучалі, лілася размова,
Ля равесніц тваіх – кавалеры гурмой,
Жарты сыпалі весела наперабой,
А ўвайшла ты — застыла на вуснах іх мова.

Так на балі, калі хор высока спяваў,
А танцоры віхурай віліся па зале,
Нечакана ў тым танцы ўвесь гурт застываў,

І не ведаў ніхто, з-за чаго ўсе пасталі.
Ды паэт падказаў: «Тут анёл пралятаў!»
І віталі яго, хоць не ўсе і пазналі.

IV. Спатканне ў лесе

(Widzenie się w gaju)

«Нарэшце! Доўга як!» – «Дарога затрымала
Мяне глухая: месяц ледзь свяціў над ёй.
Тужыла ўсё ж?» – «Яшчэ пытаешся, няўдзячны мой?
Я ад маркотных думак дзецца дзе не знала!»

«Дазволь абняць цябе... Ці іншаю ты стала?
Ты ўся дрыжыш! Чаму?» – «Не знаю, што са мной:
Баюся ў лесе пошуму, начы самой...
Ах, грэшым мы! Бяда б хоць нас не напаткала?»

«Зірні мне ў вочы: не, у позірку маім
І ценю ты не ўбачыш кепскага нічога.
Ну, хіба ж гэта грэх, што добра нам дваім?

Ты бачыш... Я з табой і гавару не многа:
Губляюся, увесь гару... Пасланым мне ад Бога
Цябе ўяўляю я анёлам незямным».

V. ***

(Potępi nas świętoszek, rozpustnik wyśmieję...)

Асудзіць нас ханжа, распуснік асмяе:
Адны ў пакоі мы – о, міг доўгачаканы!
Яна – сама краса, і я так закаханы,
Ды голаў я схіліў, сляза ўваччу ў яе.

Тлумлю спакусы я, як і яна – свае:
Як быццам нас знарок заціснулі ў кайданы,
Што злою доляй абаім накіраваны, –
Бязладдзе ў сэрцах нам ужо яна снуе.

Ну што ў іх? Асалода? Боль? Калі мяне
Рукамі абаўеш ты і зірнеш з лагодай –
Назваць пакутай гэта? Не і не!

Калі ж мы слёзы льём – перад якой нягодай?
Калі з уздыхам кожным нас бы нешта гне,
Ці ж звацьмем, любая, мы гэта асалодай?

VI. Ранак і вечар

(Ranek i wieczór)

На ўсходзе сонца ў хмар вянку – дзівіся ранку!
А на заходзе бледны месяц твар азмрочыў.
Бутон раскрыла ружа, сонная йшчэ з ночы,
Раса да долу гне фіялку-выхвалянку.

Лаура – у акне! Укленчыў я на ганку,
Яе чароўны голас чуць я так ахвочы:
«Чаму такія смутныя ва ўсіх вас вочы –
Фіялка, дружа месяц, мілы мой каханку?»»

Я вечарам прыйшоў. Усё інакшым стала:
Вярнуўся месяц – ясны гэткі, зіхатлівы,
Зямной красой мяне фіялка чаравала.

Зноў за акном пачуў я любай смех гуллівы,
Вось і сама перада мной красуня стала.
І зноў я ўкленчыў – як і раніцай, тужлівы.

VII. 3 Петраркі

(Z Petrarki)

*Senuccio i vo' che sappi...*¹

Равеснікі, паведаць пра маё цярпенне?
Вам апішу ўсё, толькі ці пяро тут здольна...
Лаўлю дагэтуль мары я ў смузе касцёльнай,
І дух мой парывае ў прошлыя імгненні.

Тут забаўлялася, там – стала ў задуменні,
Тут захінала твар, там глянула свавольна,
Смяецца тут ад нашай гутаркі супольнай,
Разгневалася там, тут хмурыцца ў сумненні.

Там песеньку спявала, тут далонь кранула,
Тут села важная, там – поўная загадак,
Маё імя тут крэсліць ля азёрнай шумкі.

Тут мне сказала слоўка, там пасля ўздыхнула,
Тут зарумянілася... ах, спаміж тых згадак
Блукае сэрца вечна, блытаюцца думкі.

---

¹ Сэнуча, я хачу, каб ты ведаў... – так пачынаецца СХІІ санет Петраркі ў «Кнізе Песень». *Senpuccio del Bene* (1275 – 1349) – Сэнуча дэль Бэнэ, італьянскі паэт, сябар Петраркі.

VIII. Да Нёмана

(Do Nietna)

Рака радзімая, мой Нёмане! Дзе ж воды,
Што я ў маленчкія набіраў далоні,
А потым плыў па іх у дзікія затонні,
Шукаць распаленаму сэрцу ахалоды?

Тут Лаўра ў люстра водаў з гордай асалодай
Глязелася і кветкай увівала скроні,
Не раз яе чароўны від на срэбным лоне
Трывожыў я слязамі смутку і нязгоды.

Рака радзімая, мой Нёман! Дзе ж крыніцы,
А з імі столькі шчасця і маіх надзеяў?
Дзе мілага маленства светлыя падзеі?

Дзе век мілейшы юны – прага навальніцаў?
Дзе ж Лаўра? Дзе сябры?.. Час паглынае дзеі:
Усё прайшло – чаму слёз не магу пазбыцца!

IX. Стралок

(Strzelec)

Я ўбачыў, як блукаў у одуме цяжкім
Юнак са стрэльбаю; стаў там ён над ракою:
«Як я хачу на хвілю хоць сустрэцца з ёю,
Перш чым навек расстацца з краем дарагім!»

І тут... Хто скача на кані за ўзгоркам тым?
Яна. Дыяна!¹.. Хто б зраўняўся з ёй красою!
Спынілася! Глядзіць назад... Што за сабою
Шукае?.. А, яна гуляе тут з другім!

Стралок адскочыў, ледзь устояў на нагах,
Вачыма Каіна глядзеў... Пыліць дарога!
Забіў барзджэй зарад – на твары помста й страх –

І... стрэльбу апусціў — ці ж да бяды тут многа?
Ды пыл бліжэй, ён стрэльбу зноў – о жах!
Навёў туды... Ды не было там анікога!

---

¹ Рымская багіня ловаў.

Х. Блаславенне *(Błogostawieństwo)*

З Петраўкі

Год блаславёны, месяц, тыдзень, дзень і тая
Часціна дня, і тая самая гадзіна,
І міг, і месца тое, дзе мая дзяўчына
Натхніла на пачуцці, хоць не падзяляе.

І блаславёны вочкі, там, дзе смех палае,
Пільнуе ў іх амурчык, лучык ён ускінуў,
І блаславёны лучык, стрэлы й сам хлапчына,
Які ў мяне патрапіў, ах! яшчэ страляе.

Цябе, спеў, бласлаўляю, першы, невучоны.
Радзімыя лясы той спеў адбілі й рэкі,
І паўтараў край родны, і калегаў грона.

І, пёрка, бласлаўляю – з-пад тваёй апекі –
Уславіў Лаўру я, і персі блаславёны
Мае – Яна жыла ў іх і жыве навекі.

XI. Адмаўленне

(Rezygnacja)

Няшчасны той, хто пра ўзаемнасць толькі сніць,
Няшчасны, у каго ў душы – нуда пустэчы.
Ды больш няшчасны, хто з каханнем меў сустрэчы
Усе ў мінулым – іх ніколі не забыць!

Па іх сумуе ён. Не могуць спакусіць
Яго ні смех красунь, ні зманлівыя плечы.
Калі ж узрушыць найчысцейшы позірк нечы,
Ля ног анёла ён не будзе слёзы ліць.

Да ўсіх халодны ён, усімі пагарджае:
Багіню нават са спакоем абмінае,
З надзеяй светлай развітаўшыся навек.

І сэрца ўжо ў яго – як храм, што дажывае
Свой век: яму няма ўжо аніякіх лек;
Там жыць не хоча Бог, не можа чалавек.

XII. Да...

(До...)

Глядзіш мне ў вочы... Згубна адчуваць бяспечнасць.
Страшыся, у змяіным воку яд палае,
Бяжы, атрутны подых, ведай, забівае,
Жыццё ўсё будзеш клясці гэту недарэчнасць.

З усіх даброт пакінуў я чыстасардэчнасць,
Твая – зніч распаляе – зваба маладая,
Самотна ўмею жыць, ты ж, чыстая такая,
Мне будзеш скрушняй згадкай, як пайду я ў вечнасць.

Люблю міг ласкі. Зводзіць – гонару не міла.
Дзіця ты, пачуццё ж мне выпалілі болі,
Табе – забавы, шчасце – у бяседным коле,

А мне – былога труны ды цвінтар пацвілы.
Плюшч юны, абвівай жа стрункія таполі,
А цёрну дай аплесці камяні магілы.

XIII. ***

(Pierwszy raz jam niewolnik z mojej rad niewoli...)

Нявольнік, першы раз я цешуся няволяй,
Пабачу я цябе – і на душы лагода,
Падумаю, і ў думках пра цябе – свабода,
Кахаю я цябе й не чую ў сэрцы болю.

Не раз прымаў за шчасце хвілечку сваволі,
Уяве юнай верыць сам шукаў нагоду,
Падманваўся прывабай, словак асаладай,
Хоць наракаў тады і на спрыянне долі.

Калі кахаў я нават тую незямную –
Які запал быў, столькі слёз, шал і трывога,
І жаль, што і цяпер ёсць, як імя пачую.

Але з табой я шчасны – йдзем адной дарогай,
І Богу дзякую, што даў цябе такую,
І дзякую табе, што вучыш дзячыць Богу.

XIV ***

(Luba! ja wzdycham...)

О любая, мне памяць незямной пяшчоты
Атручваюць цяжкаго роздуму хвіліны,
Табе мо сэрца, што шмат вытрывала чынна,
Спусташваюць, баюся вымавіць, згрызоты.

О, любая, ці могуць вачанятаў гроты,
Якія так палаюць! – быць тваёй правінай?
Надмеру ў нас агню ўліў Творца наш адзіны,
Збыт верыла ў сябе ты, і ў маю, ах! цноту.

Змагаліся дзён многа – ты і я, з сабой,
Адны, заўсёды поруч, маладыя ў пары –
Былі мы доўга ў згодзе з годнасцю сваёй.

Што ж, алтары слязамі абалью ў ахвяру –
Не за сваё злачынства ўкленчу я з мальбой,
А каб тваіх згрызот не слаў мне Бог за кару.

XV. Дзень добры

(Dzieńdobry)

Дзень добры! Не буджу! Ах, я зачараваны!
Твой дух яшчэ лунае напалову ў раі
І напалову твар твой боскі ажыўляе.
Як сонца край і ў небе – й воблаку схаваны.

Дзень добры! Бачу ў вочку промнік палымяны,
Дзень добры! Ужо зрэнкі раніца кранае,
Гудзе назола-муха, нібы завадная,
Дзень добры, сонца ў вокнах, я – каля каханай.

Я нёс дзень добры і ад чараў абуджэння
Тваіх адвагу страціў; хай найперш адчую:
Ты ўстала з мілым сэрцам? ці мо штось турбуе?

Дзень добры! Пацалую рукі ў захапленні?..
Ты просіш адысці, бо ўжо час для адзення...
Адзенься і выходзь, – «Дзень добры», – зноў скажу я.

XVI. Дабранач

(Dobranos)

Дабранач! для забавы час ужо мінае,
Няхай цябе акрые сну анёла крылле,
Дабранач, каб па слёзках вочы адпачылі,
Дабранач, супакой хай сэрца наталяе.

Дабранач, хай не знікне згадка дарагая
І згук ад моўленай са мною кожнай хвілі,
Хай ён слых лашчыць; й толькі думкі закружылі –
Хай прыйдзе вобраз мой і спаць не замінае.

Дабранач! Раз яшчэ ўскінь позірк мілых вочак,
Дай шчочку мне... – Дабранач! Слугі прыбягуць.
– Персь пацалую... – Не, бо шчыльны матузочак.

– Дабранач. Дзе ты? Хочаш дзверы ўжо замкнуць.
Дабранач! – я кажу, на жаль, праз іх замочак! –
Дабранач! – так шаптаў бы і не даў заснуць.

XVII. Добры вечар

(Dobrywieczór)

Добры вечар! Ён стаў найсалодшым зычэннем;
Бо ніколі, ні ноччу, якая нас дзеліць,
Ні на золку, калі кліча ранак з пасцелі,
Не вітаюся я шчыра так з захапленнем,

Як вячэрняй парою, асмелены ценом;
І цябе, якой шчокі румянцам ірдзелі,
Прывітанне маё ажывіць, узвяселіць,
Вочы ззяюць, гаворыш гучней і з натхненнем.

Хай дзень добры ўзыходзіць сужэнствам на згоду
Працу іх асвятляць, што ім рукі злучае;
Хай дабранач каханкаў шчаслівых яднае,

Калі з келіху радасцяў п'юць асалоду;
Але тым, хто кахае, ды гэта хавае,
Добры вечар прыцьміць бляск вачэй хай на ёту.

XVIII. Bizim

(Wizyta)

Д. Д.

Зайду, пачнём размову, толькі паміж намі,
Звініць званок – ліўрэйны тут як тут, і новы
Наведнік б'е паклоны, рассыпае словы,
А выйдзе ледзь за браму – іншы госць пры браме.

Я воўчую прарыў бы яму пад дзвярамі,
Лісіныя паставіў пасткі, краты, сховы,
Не будзе досць – пайсці я ў іншасвет гатовы –
Каб нам адгарадзіцца Стыкса рубяжамі.

Зануда ты, хвіліны я лічу з пакутай,
Як збойца, што чакае хвілі пакарання,
Пляцеш пра баль, хто быў у чым і ў чым абуты... –

Ўзяў капялюш, пальчаткі – мовіш развітанне!
З уздыхам адчуваю – вось душы вяртанне...
О, неба! зноў сядзе... сеў, нібы прыкуты!

XIX. Візіцёрам

(Do wizytujacych)

Гасцям – на ўцям, як ладзіць чынныя візіты:
Прыйшоў – замала выкрыць, што даўно вядома,
Што ў тых абедаюць, а ў тых вальсуюць дома,
Што збожжа таннае, што ў Грэцыі бандыты.

Спаткаў дваіх у зале, без сяброў і світы,
Глянь, як паклон даюць, мо спешна, як нікому,
Сядзелі як бліжэй, мо так было свядома,
Іх строі ці ў парадку, веер мо раскрыты...

Калі смяецца пані, быццам бы гулліва,
Ад кожнага слаўца, а паніч штоімгненне
Глядзіць на свой гадзіннік надта мітусліва,

Здаецца ветлівым, ды тоіць раздражненне...
Што скажаш ім тады? «Дзень добры» і «Шчасліва!»
Калі да іх ты прыйдзеш зноў? – Праз год, не меней.

XX. Развітанне

(Pożegnanie)

Д. Д.

Мяне ўнікаеш!.. Сэрца я тваё ўпусціў?
Але ці меў?.. Што, цнота стрэч не дазваляе?
Але кагось мілўеш... Золата не маю?
Але ж і без яго я вельмі блізкім быў.

І не бясплатна. Праўда, скарбаў не насіў,
Твае купляў пяшчоты, так, я не хаваю –
Браў – на вагу душы – што ж, плата не малая.
Чаму ты так? – без сэнсу ў тым шукаць матыў.

Ты сёння ў сэрцы песціш новыя імпэты,
Дым лёстак марны! Хочаш скуць пяро маё!
Не бачыш бліжніх, абы ў вершах быць апетай?

Ды Муза¹ мне збівае рыфмаў вастрыё,
Калі ж па лаўр табе йшоў на Парнас, верш гэты
Ўміг скамянеў, бо ўспомніў я імя тваё.

---

¹ Муза – тут, верагодна, маецца на ўвазе муза эратычнай паэзіі Эрата (таму напісанне з вялікай літары).

XXI. Данаіды

(Danaidy)

О, пекная палова! Дзе ж век залаты?
Калі куплялі сэрцы й чараванне дзеваў
За краскі, за калоссем вышыты ўбор дрэваў¹,
Калі каханай слалі голуба ў сваты.

Цяпер таннейшы век, а кошт ва ўсім круты.
Той золата даю – не! пажадала спеваў;
Той сэрца даў – руку ўзяць поўная спадзеваў;
Апеў якую – шэпча: «Ці заможны ты?»

---

¹ «...калоссем вышыты ўбор дрэваў...» – у гэтым месцы паводле арыгінала ідзе фраза: *haftowane kłosem majowe sukienki*, – тут, праўдападобна, май у значэнні – галінкі, дрэўцы; а слова сукенка – покрыва, абалонка – адсюль фраза азначае вышытыя коласам галінкавыя лісцікі (лісце дрэўцаў, дзе прожылкі нагадваюць вышыты колас); лісток ліпы ці іншых дрэваў, падобны да сэрца, закаханыя рвалі на дзве паловы і захоўвалі на памяць (напрыклад, так гэта апісана ў паэме Міцкевіча «Дзяды»).

Вам кідаў, Данаіды, ў бездань хцівых мараў
Дар, спеў, растопленую – у слязах – душу,
Цяпер я для спагады й шчодрасці – блюзнерца,

Хоць і дагэтуль вабіць пекнасць вашых твараў,
Хоць і цяпер мой дар і спеў прыняць прашу;
Раней вам даў бы ўсё, і дам цяпер – без сэрца.

XXII. Высвятленне

(Exkuza)

Пра мілаванні пеў я ў аднагодкаў коле,
Адны мяне хвалілі, іншыя шапталі:
– Прарок наш закахаўся – ўсё пакуты, жалі,
Нічога знаць не хоча, й вывучыць не здолеў.

Здаецца пасталеў, і розуму ўжо болей,
А сэрца ўсё ў дзіцячым зыркае запале?
Яму багі прарочы голас ніспаслалі,
А ён пра ўласную ўсцяж нам галосіць долю.

– Як слушна! – Духаў неба клічу і хутчэй
Бяру Алкея ліру, ладжу пад Урсына¹,
Зайграў – разбеглася ўраз мілая сябрына, –

Шукалі ўсе ратунку для сваіх вушэй.
Струну рву... кінуў ліру ў Лету як далей.
Такі прарок – які слухач.

---

¹ Тут відавочная алузія на Юльяна Урсына Нямцэвіча (1757–1841), які карыстаўся вялікай павагай у сучаснікаў як дыпламат, пісьменнік, драматург і паэт патрыятычнай тэматыкі.

КРЫМСКІЯ САНЕТЫ

Таварышам крымскай вандроўкі

*Wer den Dichter will verstehen,
Muss in Dichter's Lande gehen*

Goethe im Chuld Nameh

*«Хто хоча зразумець паэта,
у край яго пайсці павінен»*

Гётэ, з кнігі «Хульд-намэ»

І. Акерманскія стэпы

(Stepy Akerman'skie)

Выходзім на прастор сухога акіяна,
Фурманка, нібы човен, хвалі траў барозніць,
Сярод паводкі кветак шлях сабе знаходзіць,
Плыве між астравоў каралавых бур'яну.

Гусце змрок, нідзе ні сцежкі, ні кургана;
У неба гляну: можа, зорка нас праводзіць;
Там воблака блішчыць? Там ранак узыходзіць?
То Днестр блішчыць, маяк заззяў ля Акермана.

Стаім! – як ціха! – чую вырай жураўліны,
А птушак нават сакаліны б зрок не згледзеў;
І чую, як матыль разгойдвае сцябліны,
Як слізкай скурай вуж даткнецца зёлкі недзе.
Усё б аддаў, здаецца, ў гэтыя хвіліны,
Каб кліч з Літвы пачуць, – ніхто не кліча, едзем.

II. Марская ціша

(Cisza morska)

На вышыні Тарканкут

Сцяжок альтанкі млявы ветрык ледзь калыша,
Грудочкі хваляў сонная вада гайдае;
Аб шчасці марыць так нявеста маладая:
Абудзіцца, ўздыхне, зноў засынае ў цішы.

Нібы харугвы пасля бітваў пераможных,
Спачылі ветразі, паніклыя на мачтах;
І дрэмле карабель на ланцугах нябачных,
Матрос развесяліў зявотай падарожных.

О мора! Між твайго рухавага жыхарства
Жыве паліп, што спіць на дне ў часіны буры,
А ў ясны дзень расправіць шчупальцы імкнецца.

О думкі! Ваша глыбіня – дракона царства,
Што спіць, калі ў душы кіпіць агонь натуры,
А ў цішы кіпцем успаміну раніць сэрца.

III. Пад ветразямі

(Žegluga)

Мацнее шум, снуюцца хвалі, як пачвары,
Матрос, як звыкла, шпарка ўскочыў на драбіны,
Завіс уверсе, нібы ў сетцы павуціны
Нябачнай, як павук, чакаючы ахвяры.

Дзьме! – дзьме! – і карабель зрываецца ў абшары,
Нырае ў пенны вір, прасуе хваляў спіны,
Узносіцца ўгару, нібы ўзляецць павінны
На крылах ветру ён, і рассякае хмары.

І дух мой там, на мачтах, рэе над прадоннем,
Напярэтым ветразем узбуджана ўяўленне,
Міжвольны крык у руху тым трапеча стужкай;

О воля! Лёгкасці, замілавання ўлонне!
На грудзі карабля я падаю, мы ў пене
Імчымся! Ведаю, што значыць стацца птушкай.

IV. Бура

(Burza)

Ветразі здэ́рты, мачты патрушчаны, лава
Стогне, шалее, помпаў злавесныя енкi,
Рэшткі стырна і гужоў, трывожныя зрэнкі,
Нікне надзея, сонца заходзіць крывава.

Віхар з трыумфам завуў, і з бездані ўзнятай
На горы ўспучаных водаў страшна, жахліва
Выйшаў геній пагібелі, рушыў імкліва
Да карабля, як жаўнер да крэпасці ўзнятай.

Хто паўмёртвы ляжыць і кляне тое ліха,
Хто сяброў развітална сваіх абдымае,
Нехта пацеры шэпча, каб смерці пазбыцца.

Падарожны адзін, што ў кутку сядзеў ціха,
Так падумаў: шчаслівы, хто сілы не мае,
Хто жагнае сяброў альбо ўмее маліцца.

V. Крајвід гор са стэпаў Казлова

(Widok gór ze stepów Kozłowa)

Пілігрым і Мірза

ПАЛІГРЫМ

Там? Алах збудаваў замак велічны з лёду?
З замарожаных хмар трон анёлы майструюць?
Ці Дзіеўсы муры з чвэрткі сушы будуюць,
Каб спыніць караван зор – пасланак з усходу?

Як палае вяршыня! Пажар Царгарода!
Ці Алах, калі сны над усім запануюць,
Для стыхіяў, што ў моры натуры вандруюць,
Асвятціў ліхтаром тым нябёсаў гасподу?

МІРЗА

Там? – Быў я. Там зіма. Бачыў дзюбы патокаў,
Горла рэк, што з гнязда яе п'юць апантана.
Дыхаў – з вуснаў маіх снег ляцеў, прагнуў крокаў,

Дзе арлы не ляталі, спаткаўся з туманам,
Гром мінуў, што драмаў у калысцы аблокаў,
Быў, дзе зорку дастаць мог сваім я цюрбанам.

То Чатырдаг!

ПАЛІГРЫМ

А-а!

VI. Бахчысарай

(Bakczysaraj)

Калісьці тут цвілі раскоша й пакланенне,
Цяпер Гірэяў дом – бязлюдныя цагліны,
Кахання софы-троны і сталы сябрыны
Займае саранча, вужакі й смерці тленне.

Павой паўсюдна зваяваў, абвіў скляпенне,
Скрозь вокны-вітражы пусціў свае сцябліны,
Тварэнню рук людскіх наканаванне
І Бальтазара знак пакінуў: «Разбурэнне»¹.

Фантан гарэма ў цэнтры залы мармуровы
Адзіны перажыў распад і выміранне,
Сцякаюць перлы слёз, нібы нямыя словы:

Дзе ж тыя слава, і магутнасць, і каханне,
Што меліся свае тут вечна ткаць асновы?
Сышлі ў нябыт! Вада ж цячы не перастане.

---

¹ У той самы час выйшлі пальцы рукі чалавечай і пісала насупраць свечніка на вапне сцяны царскіх харомаў, і цар (Бальтазар) бачыў пяць рукі, што пісала. (Данііла, V, 5). *Пераклад В. Сёмухі.*

VII. Бахчысарай уначы

(Bakczysaraj w nosy)

Замоўк у цішы вечаровай гук ізана,
Закончыў у джамідах верны люд маліцца,
Заружавела сарамліва зараніца,
Бо срэбны князь начы ідзе спачыць з каханай.

Гарэм нябёсаў поўны зор; красы нязнанай
Між іх адно вяслуе воблачка, як быццам
Заспаны лебедзь белай постаццю ільсніцца
З каймою залатой, нібы намаляванай.

Тут цень упаў ад мінарэта й кіпарыса,
Далей чарнеюцца грамадзіны граніту,
Шайтанамі сядзяць на дыване Ібліса¹

Пад сховам цемры; а з вяршыняў, як з нябыту,
Зрэдзьчасу бліскавіца з хуткасцю фарыса²
Зляціць і прападзе ў бязмежнасці блакіту.

---

¹ Шайтан, які паходзіць з джынаў.

² Мусульманскі вершнік-ваяр.

VIII. Пахавальня Патоцкай

(Grób Potockiej)

Тут, у садзе раскошным, галінкай шыпшыны
Ты завя́ла, бо цешыла сэрца часамі,
Што ў нябыт залатымі даўно матылямі
Адляцелі, пакінуўшы джала – ўспаміны.

Там, на поўначы, дзе шлях да Польшчы адзіны,
Безліч зорак блішчыць і чаруе агнямі,
Гэта ясны твой позірк пазначыў слядамі
Вечны свой далягляд, змогшы тло дамавіны.

Пані полька, і я скончу дні ў адзіноце,
Пахавальню вандроўнік прыкмеціўшы тую,
Можа, гэтак жа спыніцца ў светлай самоце.

Як і ты, ў гэты момант збудзіцца хачу я,
Бо ў адвечнай маёй і жалобнай дрымоце
Над сабою напеў мовы роднай пачую.

IX. Магілы гарэма

(Mogily haremu)

Мірза да Пілігрыма

З вінаградніку ўцех для Алаха сарваны
Недаспелыя гронкі; жамчужынкі ўсходу,
Што не зведалі поўна жыцця асалоду,
Тут, ва ўлонні трун-ракавін змрочных схаваны.

А над імі цюрбан, як адзіны каханы,
Вартаўнік войска ценяў, халодны, як з лёду,
І сціраюцца ўсё больш і больш год ад году
Іх імёны, рукою Гяура ўпісаны.

О вы, ружы эдэмскія, ўкрытыя ў змроку
Ад цікаўных вачэй і пажадлівых сэрцаў,
Адплылі вашы дні ў сарамлівым патоку,

А цяпер вас няславіць пагляд іншаверца,
Я дазволіў яму, – мне даруй, о Прароку! –
Са слязьмі ён адзіны глядзеў з чужаземцаў.

Х. Байдары

(Bajdary)

Дам вольніцу каню, і з ветрам конь імчыцца:
Лясы, даліны, скалы каля ног патокам
Пльвуць у даль, не затрымацца на іх вокам;
Тым плыткім вірам вобразаў я прагну ўпіцца.

Калі ж, успенены, захоча конь спыніцца,
Калі свет страціць колеры, акрыты зрокам,
Тады, як прывіды, перад люстэркам-зрокам
Лясы, даліны, скалы будуць мітусіцца.

Няма мне сну, хоць спіць усё вакол, драконам
Надзьмуты чорны вал на бераг набягае,
Схіляю галаву, выпроставаю рамяны,

Вал з грукатам мяне ўсёй пашчай паглынае;
Як лёгкі човен, кручаны ў віры шалёным,
Так думка ў непрытомнасці хай заблукае.

XI. Алушта ўдзень

(Alushta w dzień)

Ужо гара з грудзей страсае зроку шаты,
Намазам ранішнім шуміць гай шматгалосы,
І цудна сыплюцца з галін маёвых росы,
Як з ружанца халіфаў – перлы ды гранаты.

У кветках луг, над лугам лётае стракаты
Рой каляровы матылёў, як сонца косы,
Яго з брыльянтаў балдахін укрыў нябёсы;
Далей жа саранча нясе свой плашч крылаты.

На ўцёс бязлісты мора шквалам набягае,
Але, адбітае, штурмуе з новай сілай;
У хвалях шал, нібыта ў зрэнках тыгра, грае,

Якога ўрэшце паляванне раздражніла;
А там, на глыбіні, спакой да небакраю,
Кальшуцца чаўны ды лебедзі так міла.

XII. Алушта ўначы

(Алушта w носу)

Прачнуліся вятры, і спёка адступае,
Ліхтар сусвету ўпаў, разбіўся ў зіхаценні
Аб Чатырдаг, разліў пурпурныя праменні
І згас. А пілігрым спыніўся, назірае:

Чарнеюць горы, і ў далінах ноч глухая,
Чуваць крыніц у сініх ложах булькаценне,
Паветра аж звініць той музыкай цвіцення,
Для вуха скрытай, што да сэрца прамаўляе.

Ужо драмлю пад сховам цішы і цямноты;
Тут метэор ляціць з нябёснае калыскі
І будзіць золатам мяне з маёй самоты!

Начы ўзыход! Накшталт усходняй адаліскі,
Пяшчотай ты ўсыпіш, калі ж да сну я блізкі,
Іскрой вачэй зноў абуджаеш да пяшчоты.

XIII. Чатырдаг

(Czatyrdah)

МІРЗА

Прад веліччу тваёй заўжды спыняе крокі
Жыхар тутэйшы й госць, о горды Чатырдагу!
Сусвету мінарэт! Гор Крымскіх падзішаху!
Пануеш над усім, імкнешся за аблогі.

Пад брамаю нябёс, як стражнік зор высокі,
Як Габрыэль, сядзіш каля святога гмаху.
Цюрбанам з хмараў дастаеш да стоп Алаху,
На ім свой тонкі ўзор ткуць бліскавіц патокі.

Ці сонца паліць нас, ці змрок прадвесцем буры
Агорне, ці сатне плён працы рок зласлівы,
Ты, Чатырдаг, заўжды трывалы і маўклівы,

Між небам і зямлёй, халодны, вечны, хмуры,
Пад ногі падсцяліў людзей, будынкі, нівы,
Зважаеш толькі, што Бог мовіць да натуры.

XIV. Пілігрым

(Pielgrzym)

Зямля дастаткаў і красотаў пад нагамі,
Дзе неба яснае, без ценю аблачыны.
Чаму ж адсюль імкнецца сэрца ў далячыні,
Дзе мілы край, што кліча даўнімі часамі?

Літва! Твае лясы больш вабяць галасамі,
Чым салаўі Байдар, Сальгірыі дзяўчыны,
Там весялейшы я хадзіў дрыгвой айчыны,
Чым тут – цытрынавымі райскімі садамі.

Я так далёка! І падлеглы так спакусам;
Чаму, ўспамінам развярэджаны, ўздыхаю
Па той, якую і цяпер яшчэ кахаю?

Яна ў краі, што я пакінуў пад прымусам.
Ці згадвае мяне? – у зорак я спытаю, –
Ці там сляды мае занесены ўжо друзам?

XV. Дарога над прорваю ў Чуфут-Кале
(Droga nad przepaścią w Czufut-Kale)

Мірза і Пілігрым

МІРЗА

Шапчы малітву, развітайся з павадамі,
Разумны вершнік тут сябе каню даверыць;
Выдатны конь! Бач, глыбіню як вокам мерыць,
Край прорвы на хаду чапляе капытамі,

Павіс над ёй! – ты ўніз не пазірай, рукамі
Не ўзмахай, бо сваіх не зможаш рук аперыць,
І позірк паляціць туды, дзе бездань зеўрыць,
Бы ў студню Аль-Каір, на вечны сход з вякамі.

І думку затрымай: як якар, думку гэту
З чаўна маленькага закінеш ты ў глыбіні,
Пацягне прорва ўслед за якарам і човен.

ПІЛІГРЫМ

Мірза, а я зірнуў! Праз шчыліну сусвету
Убачыў я, – а што, распавяду ў краіне
Памерлых, бо ў жывых няма тых слоў у мове.

XVI. Гара Кікінейс

(Góra Kikineiz)

МІРЗА

У прорву зазірні: нябёсы спяць на доле –
То мора; птах-уцёс між хваляў там нібыта
Шырэй раскінуў пёры, перуном прыбіты,
За пекнае вясёлкі-радулькі паўколле

І выпай снежнаю блакітных водаў поле
Накрыў. Не выспа то, а хмара самавіта
Вяслеу ў прорве! Ноч спадае аксамітам
З яе грудзей; зірні – там згас агонь паволі.

То перуновы след! – Але стаім, пад ногі
Глядзі: цясніна тут, каня прад ёй прышпорым;
Я першы скочу, ты ж будзь поўны асцярогі,

Як знікну я з вачэй, глядзі туды, на горы:
Ці бліснуць каля іх майго цюрбана пёры,
Ці не – тады няма тут для людзей дарогі.

XVII. Руіны замка ў Балаклавe

(Ruiny zamku w Balakławie)

Руіны замкаў тых, няўдзячны Крым, без ладу
Чарнеюць на гарах, як рэшткі веліканаў,
Былі ж тваёй красой і сцераглі ад ранаў,
Цяпер прытулак тут нягодніку ці гаду.

На вежу ход вядзе. Даступны ледзь пагляду
Там знак, нібы імя героя бітвы знанай,
Што ворагаў крушыў, у забыцці схавана,
Спавіта, як чарвяк, лістотай вінаграду.

Тут апрацоўваў грэк афінскія аздобы,
Адгэтуль пагражаў манголам Рым паразай,
І Мекі пасланец цягнуў напеў намаза.

Цяпер жа груганам кружыцца даспадобы
Над месцам, дзе нібы ўсё знішчыла зараза,
Над вежамі яны харугвамі жалобы.

XVIII. Аюдаг

(Ajudah)

Люблю, зачараваны, Аюдаг, табою
З вяршыні пазіраць, як чорнымі радамі
Ідуць валы, як потым срэбнымі снягамі
Яны ў мільённых пырках цешацца красою,

Аб мель ударацца і хваляў чарадою,
Як заваёўнікі, ўладараць берагамі,
Назад вяртаюцца вялізнымі кітамі,
Нясуць каралаў, перлаў скарбы за сабою.

Падобна сэрцу ўсё паэта маладога!
У ім віруюць жарсці віхра агнявога,
Але ў нябыты адступае іх аблога,

Як толькі струнаў ён задумліва кранецца,
І ліра песнямі чароўна адгукнецца,
З якіх яму вянок бяссмерця запляецца.

***

(Gdzie dawniej źrzenicami oświecane twemi...)

Дзе асвячоны ясным позіркам тваім
Буяў луг квеццем, годным арханёльскіх скроняў,
Пазней збіраў букет я для цябе з тых гоняў
З дамешкам ніцых вербаў, з палыном у ім.

Калі прасцяг скрозь зеллем зарасце пустым,
Усё ж, квет чысты ўспыхне ў дзікай той балоні,
Прымі яго, – нягодны, мо, тваіх далоняў, –
Ды ўзрос там, дзе ты йшла, і асвячоны тым.

Маё падобна сэрца, ах! да той краіны:
Бліз тваіх персяў біла юнаю красой,
Табе пачуцці несла светлыя ды чыны;

Цяпер – заганнае, – не праз свае правіны.
Яно пакуты іншых узяло з сабой –
Не грэбуй ім! Калісь яно жыло табой.

[1825–1826]

Ястраб
(*Jastrząb*)

На вышыні Кікінейс (Да *)

Глянь, бедны ястраб хмарай знесены на мора
Ў далёкія прасторы й вір чужых нябёсаў;
Знямог ад ветру, цяжкі ад салёных росаў
Спаміж людзей на мачце ён расправіў пёры.

Але яго не схопіць тут рука ліхая,
Сядзіць бяспечна, нібы ў лесе на галіне.
Ён госць у нас, Джаванна: хто ў марскоў чужыне
Свайго палоніць госця – буры хай чакае.

Зірні на свой і ўспомні пра мой лёс і дзеі,
І ты ў жыцці паспела з бурамі сустрэцца,
І я сарваны віхрам, дождж па крылах льецца, –

Навошта звабнасць словаў, здрадныя надзеі,
Сіло на іншых ставіш, ці сама ў бяспецы?
[.....]

[1825–1826]

***

(Poezyo! gdzie cudny pędzel twojej ręki?..)

Паэзія! І дзе ж твой пэндзаль цудатворны?
Я фарбы ўзяў... – завошта думкі і натхненні
Глядзяць з-за словаў, як з-за кратаў у замкненні,
Што кроцяць бліск іх сціплы і крыюць цемрай чорнай.

Паэзія! А дзе ж твой гук музычны, зорны?
Спяваю – а яна не чуе: гэтак геній
Спявання, салавей, не можа чуць струменяў,
Якія гучна енчаць пад пародай горнай.

Аднак не толькі колер, гук – анёлы думак –
Але й пяро – паэта служка у няволі –
Праў пана даўняга не знае ў іншым краі

І ўжо заместа песні – лье віньетак струмік:
Натуе ноты песні, – што яна ніколі
Чароўным галаском, на жаль, не праспявае.

[1825–1826]

Тры Будрысы (*Trzech Budrysów*)

Літоўская балада

Ганарыцца сынамі, як і сам – ліцвінамі,
Будрыс: гожыя хлопцы з аблічча,
А бясстрашныя ў бойцы, а ўдалыя малойцы;
Да гасподы бацькоўскай іх кліча.

«Маю клопат я пільны – наказалі мне з Вільні,
Што ідуць ваяваць неўзабаве
Кейстут-князь – з крыжакамі, а Альгерд – з маскалямі,
А Скіргайла на ляхаў зуб мае.

Мелі поцяг здаўна вы да ваяцкае славы,
Як было ў нашым родзе адвеку.
Час прыйшоў сядлаць коні для літоўскай пагоні,
Хай багі возьмуць вас у апеку.

Я наказ вам цяпер дам: ты ідзі за Альгердам,
Ён на Ноўгарад сілу абрыне.
Там запасы пушніны, срэбра, зброі, тканіны –
Добры мецьмеш набытак, мой сыне.

Ты ж за Кейстутам мужным мечам бі харалужным
Крыжакоў, каб адвадзіць нашэсці.
Там бурштыну – дасхочу, нібы зорак тых ноччу,
Дыяmentaў – за раз не прывезці.

Ну а ты мне з-за Нёмна, б'ючы ляхаў нястомна,
Не забудзь падаць добрую вестку:
Хай там золатам ляхі вас засыплюць па пахі, –
Прывязі мне з-за Нёмна нявестку.

Бо прывабней, як ляхка, падшукаць жонку цяжка:
Як вярбіначкі – стан іх дзявочы,
Працавітыя вельмі, а вясёлыя, шэльмы,
Як дзве зорачкі, свецяцца вочы.

Маладым быў, згадаю, – з таго самага краю
Я прывёз сабе жонку-красуню.
Пражылі мы паўвека, надмагільнае века –
Па-над ёй, што ніхто не адсуне...»

Развітаўся з сынамі, як і сам – ліцвінамі,
Бацька й моўчкі вярнуўся ў гасподу.
Лета-восень мінае, Будрыс марна чакае –
Не вяртаюцца хлопцы з паходу.

Ясным сонечным ранкам вершнік стаў перад ганкам.
Затрымцела ў *акне* занавеска:
«Што пад буркаю, сынку, прывёз бацьку пушнінку?»
«Бацька, не! гэта – ляхка-нявестка».

Ясным сонечным ранкам вершнік зноў перад ганкам,
А бадзёры – не ў знакі паездка.
«Што пад буркаю, сыну? Няўжо столькі бурштыну?»
«Бацька, не! гэта – ляхка-нявестка».

Ясным сонечным ранкам – трэці вершнік пад ганкам.
Сціхла дворня каля пералазу.
Будрыс больш не пытае, а радзіну склікае,
Каб гуляць тры вяселлі адразу.

Канец 1827 г.

Ваявода

(Czaty)

Українська балада

Затупіўшы ў бітвах зброю,
Цёмнай ночнаю парою
Ваявода нечакана завітаў дамоў.
Што ды як – пытае слугаў,
Ды адказу не даслухаў
І зайшоў да жонкі ў спальню без даўгіх прамоў.

Ціха ў спальні, пуста ў ложку.
Што было тут наапошку?
Ваявода – шаблю кінуў: накаціўся гнеў.
Хіліць голаў долу дума.
Кліча гайдука Навума.
Той зайшоў, убачыў пана ды ледзь не самлеў.

«Ты чаму, паганы хаме,
Адвязаў сабак пры браме?
Пачакай жа, разбяруся і з табою, гад.
Падрыхтуй мне наўзгатоўку
Патранташ і дубальтоўку
І наўслед за мной нячутна пакіруйся ў сад».

Ваявода са слугою
Сцежкай роснай патайною
Моўчкі крадуща між дрэваў, прыцішаюць крок.
Раптам бачаць з-за шыпшыны –
Пані і пры ёй мужчына,
Перад ёю кленчыць, месяц рассявае змрок.

Спахмурнелы пан са сховы
Чуе распачныя словы:
«О каханая, цябе, павер, я не забыў.
Мроіў з вечара да рання –
З кім цяпер маё каханне?
Ваявода за дукаты жарсць тваю купіў.

Я ж кахаў цябе, як кветку:
Ясны месяц быў за сведку.
Меркаваў, шчаслівай долі буду выбранец.
Не кахаў ён, ані сватаў –
Кінуў прыгаршчы дукатаў,
І пайшла ты паслухмяна з панам пад вянец.

Ён штоночы ласа будзе
Белыя пяшчоціць грудзі,
І ў пярынах будзе лётаць лебядзіны пух.
Давядуць мяне да згубы
Тыя рукі, тыя губы,
Што былі аднолькава ласкавымі для двух.

Ледзь скакаў мой конь стамлёны,
Уставаў я на страмёны,
Каб паспець сказаць табе апошняе «бывай»,
Каб абняць апошнім разам
У альтанцы, што пад вязам,
І ад'ехаць назаўсёды у чужацкі край».

Пані ўсхліпнула й прапала,
У абдымкі пані ўпала:
«Мой каханы, мы яшчэ сустрэнемся з табой!»
А ля брамкі ля ўваходу
Ашалелы ваявода
Нарыхтоўваў смерцяносны для яе набой.

Гайдуку даў дубальтоўку:
«Як пацэліш, дам гатоўку», –
Гаманец пад поўняй бліснуў з-пад крыса.
Тут гайдук заенчыў ціха:
«Ці ж я стрэлю? Як на ліха,
Пэўна, порах падмачыла, пане мой, раса».

«Ах ты, хамскае выроддзе,
Мусіш стрэліць, плакаць годзе!
Як не стрэліш – падстаўляй пад кулю ўласны лоб.
Бачу, ты як быццам рады
З мае ганьбы, яе здрады?
Каб не здрада, то й адпомсты, хаме, не было б».

Грымнуў стрэл. Раптоўна, сходу
Пахіснула ваяводу,
Ён няўцямна азірнуўся, гоцнуўся ў траву.
Стрэльба панская дыміцца,
Куля, ведама, дурніца,
Што патрапіла знянацку пану ў галаву.

Канец 1827 г.

Калі віхура й шэрань...

(Przed wichrami i szronem...)

Калі віхура й шэрань пагражаюць птахам,
Яны край пакідаюць з развітальнай песняй,
Іх у нявернасці ты не віні – ў прадвесні
Вяртацца птахі будуць тым жа самым шляхам.

Выгнанца ўспомні, спеў іх чуючы тужлівы,
Бо колькі раз яму па бурах заблішчыць
Прамень надзеі – столькі ж дух яго, шчаслівы,
На крылах зноў на поўнач да цябе імчыць.

У Маскве, 6 красавіка 1829 года

ТВОРЫ, НАПІСАНЫЯ НА ЗАХАДЗЕ

Да майго чычэрона

(Do mego cziczerona)

Мой чычэरणе! Почыркам няроўным
У твой альбом нязвыклым нейкім імем
Вандроўны ўпісаны на знак, што быў у Рыме.
Хачу я ведаць штось аб тым вандроўным.

Магчыма, хутка прымуць да гасподы
Марскія хвалі ці пяскі нямыя
Яго жыццё ўсё, думкі і прыгоды,
Якія ўміг нябыт халодны змые.

Я адгадаць хачу, аб чым ён думаў,
Што адчуваў, калі ў тваім альбоме,
Ў краі чужым, адно імя, між тлуму,
Сваё ўпісаў, як след жыцця на зломе.

Ці ён яго дрыготкаю рукою
Дзяўбаў, як надпіс на пліце магільнай?
Ці яно ўпала неўпрыкмет слязою
Пры развітанні скрушна і бяссільна?

Мой чычэरणе! Тварык твой дзяцінны,
Ды свеціць мудрасць над абліччам кволым;
Па рымскіх катакомбах і святынях
Ты быў маім правадніком-анёлам;

Цябе пускае ў сэрца мур каменны;
Калі глядзіш блакітнымі вачыма,
Мінулае адгадваеш імгненна,
Прадкажаш, можа, й лёс ты пілігрыма?

30 красавіка 1830

Да Х***

Зварот да Неапаля

(До Н***. *Wezwanie do Neapolu*)

(*Наследаванне Гётэ*)

Ведаеш край,

Там дзе спее цытрына,

І залаціць

Дрэвы бліск апельсінаў?

Дзе вянком плюшч

Па руінах абвіўся,

Дзе расце лаўр,

Кіпарыс дзе стаіўся?

Ведаеш край?

Ах, той светлай парою

Там быў мне рай,

Там была ты са мною!

Ведаеш гмах,

Дзе вялікіх сто брамаў,

Дзе шыхт калон,

Шэраг статуй ля храма?

Белым чалом

Мяне ўсе прывячаюць:

– Наш пілігрым,

Што з табой? – і змаўкаюць.

Ведаеш край? –
Ах, той светлай парою,
Там быў мне рай,
Там была ты са мною!

Ведаеш схон?
Дзе між стромкіх уцёсаў
Мул заблукаў –
Хмары ўпалі з нябёсаў.
Дзе ў нізе грот
Ззяе вірам праменняў,
Зверху грымяць
Вадаспаду струмені
Ведаеш край?
Гэтай светлай парою,
Тут быў бы рай,
Каб была ты са мною.

Неапаль. 1830, [чэрвень]

Да Маці полькі

(Do matki Polki)

О Маці полька! Генія натхнёнасць
Калі вачыма сына ў бітву кліча,
Калі высакароднасць і бунтоўнасць
Палякаў колішніх глядзіць з аблічча,

Калі твой сын ідзе з сяброўскіх колаў
Да старца – песняра былых паходаў,
І песні слухае, схіліўшы голаў,
Пра дзеі продкаў, подзвігі народа,

О Маці полька! Сын да зла імкнецца!
Маліся, ўкленчы перад абразамі,
Глядзі на меч: Пакутлівай у сэрца
Ударыў вораг – і табе таксама!

Хай цэлы свет цвіце сярод пакоя,
Ідзі змірацца і ўрады ў свеце –
Твой сын цяпер пакліканы да бою,
На мукі... толькі не паўстане з смерці.

Скажы, ў пячоры сцішыць хай самоту,
Палетуценіць там сярод рагожак,
Асеннюю перачакае слоту
І з ядавітым гадам дзеліць ложка.

Свой гнеў хаваць навучыцца ад суму
І замыкаць у прорве сэрца думкі;
Нашэптам ціхім пасялі затлуму,
Каб сціплы быў і меў нутро гадзюкі.

Пакутнік наш дзіцём у Назарэце
Меў цацкай крыж, на ім і свет ён збавіў.
О Маці полька! Я б на гэтым свеце
Дзіцятка будучаю цацкай бавіў.

Да ланцугоў яго прывучвай верай
І запрагай у тачку без папроку,
Каб не збалеў пасля перад сякерай,
Каб не згарэў, убачыўшы вяроўку.

Бо ён не пойдзе, як даўнейшы рыцар,
Мячом сцвярджаць крыжы ў Ерусаліме
Альбо як сённяшні захопнік-гіцаль
Святога духа з вольнасці не выме.

А высачыць яго філёр цывільны,
І згноіць суд прысяжны ў норах,
І полем бою стане дол магільны,
Бо агалосіць вырак моцны вораг.

І будзе помнікам у немым змроччы
Сухое дрэва – памагаты ката,
І будзе памяць – горкі плач жаночы,
Размовы родзічаў – за славу плата.

11–14 ліпеня 1830 г.

Да Самоты

(Do Samotności)

Самота! Да цябе, як да прасторы воднай,
Бягу з гарачыні будзённай,
З раскошай падаю ў твой чысты, прахалодны
Крышталь, трымтлівы і бяздонны.

Нырцую, думкамі над думкамі ўзлятаю,
Хвалюю іх, як хваляў зграю,
Астыну і ў стамленні – цела проста кіну
Ў сон ціхі, хоць бы на хвіліну.

За што, мая стыхія, твой свет вод бліскучы
Мне студзіць сэрца, топіць адчуванні ў змроку,
За што ізноў я мушу рыбаю лятучай
У неба вырывацца, сонца зваць у вока.

І ў глыбях без цяпла, і ў высях без дыхання –
Стыхія гэта й тая – для мяне выгнанне.

[1832]

Смерць палкоўніка¹
(*Śmierć pułkownika*)

На палянцы зялёнай, між думных бароў,
Дзе пад клёнам хацінка старая,
Бы застыў у зняменні атрад ваяроў:
Іхні там камандзір памірае.

Людзі з вёсак збіраюцца тут, ля варот.
Ён, палкоўнік, быў слаўны, ныйначай,
Раз яму спагадае так просты народ,
Пра яго ўсё пытае ды плача.

Вось палкоўнік каня асядлаць загадаў
І прывесці бліжэй, да парога.
Перад смерцю яшчэ раз хоць глянуць жадаў
Ён на друга свайго баявога.

---

¹ Верш прысвечаны народжанай у Беларусі герані Лістападаўскага паўстання Эміліі Плятэр, якая, пераапрунуўшыся ў юнака, узначаліла вялікі паўстанцкі атрад. Смерць напаткала яе ў снежні 1831 г., калі дзяўчыне было толькі 25 гадоў.

Загадаў свой прынесці паходны мундзір,
Свой кінжал, зброю, пояс стралецкі.
Ён хацеў і з рыштункам сваім, камандзір,
Развітацца, як колісь Чарнецкі².

А калі ўжо ад хаты каня адвялі,
Ксёндз туды увайшоў з Панам Богам.
Людзі з вёсак маліцца хутчэй пачалі,
Ціха ўкленчыўшы перад парогам.

Спалатнеўшы, паўстанцы стаялі ў дзвярах.
Нават воі Касцюшкі былыя,
Што прайшлі ўсе агні, агрубелі ў баях,
Слёз сваіх не хавалі, сівыя.

Рана-рана ў капліцы званіць пачалі.
Ды хаваць камандзіра жаўнеры
Не змаглі: наляцелі якраз маскалі...
У капліцы для ўсіх – насцеж дзверы.

---

¹ Чарнецкі Стэфан – слауты ваявода Рэчы Паспалітай XVII ст. Памёр падчас баявога паходу ў вясковай хаце. Перад смерцю папрасіў прывесці ў хату свайго баявога каня з усім вайсковым рыштункам і сардэчна з ім развітаўся.

Там ляжаў ён на лаве – ў спакоі чало.

У руках яго — крыж, збоч — нягнуткі
Нож-кінжал і ружжо, ва ўзгалоўі – сядло.

Люд дзівіўся: такі маладзюткі!

Ды чаму твар дзявочы ў байца? Два грудкі...

Хто ж мог знаць, што баёў завадатар
Быў... дзяўчынай! Была — слёз не трэба, жанкі, –
То ліцвінка Эмілія Плятэр!

28 сакавіка – 22 красавіка 1832 г.

Песня жаўнера

(Pieśń Żołnierza)

Не магу ў сваёй спаць хаце,
Бо пад вокнамі дарога,
Спаць хачу ў цябе, пан-браце,
Бо тут бегу, пошты многа.

А як ноччу да пагоні
Рог затрубіць, сэрца скача,
Мрою: клічуць сядлаць коні,
Потым да паўдня я плачу.

Змружу вочы, сон упарты:
Коні і харугвы нашы,
Ноч, агні, гуканне варты,
Чулы спеў жаўнераў старшых.

Абуджуся з мрояў бляску,
Чую голас, як малітву,
Па плячы капрал мне пляснуў:
«З маскалём ідзем на бітву!»

Ўстаў, але ж я ў прускім полі.
Чымся там, лепш у балоце,
Ў голадзе, галечы, слоце,
Але ў Польшчы ў сваім коле.

Не заснуў бы ўжо той ноччу,
А чакаў бы кліч-малітву,
Каб капрал зноў падахвочваў:
«З маскалём хадзем на бітву!»

Лета 1832 г.

Exegi munimentum aere perennius¹

З Гарацыя

Помнік мой перажыць мае красу Пулаў
Склеп Касцюшкі і гмах, што ў Вільні Пац узняў,
І не змогуць яго Віртэмбэрг разбамбіць
І свіння аўстрыяк штукай нямецкай зрыць.
Ад Панарскіх вяршынь дый блізкіх Коўну вод
Славай перасягну Прыпяцкі мост і брод.
Навагародак і Менск рады чытаць верш мой,
Перапіша радкі моладзь сваёй парой,
І ў дачок ахмістрынь мой будзе ў ласцы твор.
З браку лепшых мяне нават чытацьме двор!
Але ж паўз царскі гнеў, турмы й ляскат дзвярэй
Возіць тайна ў Літву кнігі мае габрэй.

*Парыж, 12 сакавіка 1833 г.; радкі, натхнёныя візітам
Фран. Гжымалы*

---

¹ «Узвёў я фартэцыю, трывалейшую за бронзу» – радок адсылае да пачатку знакамітага верша Гарацыя: «Exegi monumentum aere perennius...» – «Узвёў я помнік, трывалейшы за бронзу». Тут Міцкевіч выкарыстоўвае каламбур monumentum – munimentum (помнік – фартэцыя).

Абраннік духаў

(Kochanek duchów)

(Верш, знойдзены ў паперах Міцкевіча пасля яго смерці)

Абраннік духаў!.. Колькі ж я вас бачыў,
Вачэй, як знічак, колькі ж прамільгнула,
Паціснуў колькі ручак я гарачых,
А сэрца ні адно не прыгарнула!
Аздаў багата сэрца, як са скрыні
Растратчык малады, ды без прынукі
Я даўжнікам прабачыў іх правіны,
Але ў няпэўныя, чужыя рукі
Асцерагаюся ўжо кідаць скарбы...
Бывайце вы, бывайце, прыгажуні!
Бывайце вы, сябры юнацтва, мары!
Растратчык малады, хаваю рэшту,
Закопваю ў зямлю, баюся траціць,
Бо чую старасць, мець хачу ў патрэбе;
Знайшоў таго, хто з каптуром заплаціць,
Усё і ў час, сумленна, – Ён у небе!

[1835–1836]

Над пространню воднай, чыстай...

(Nad wodą wielką i czystą)

Над пространню воднай, чыстай
Стаялі шыхтамі скалы,
Іх чорны кшталт у празрыстай
Вада люстравала тоні.

Над пространню воднай, чыстай
Хмар чорных прайшло нямала,
Іх лёткі кшталт у празрыстай
Вадзе мільгануў на ўлонні.

Над пространню воднай, чыстай
Прайшліся грамы, бліскавіцы –
Ўсё сціхла, ў вадзе празрыстай
Свято ледзь паспела адбіцца.

Вада ж, як была – празрыстай
Наўсцяж засталася й чыстай.

І, ў прастрань вады зазірнуўшы,
Якая ад краю да краю,
Грамы, скалаў шыхт абмінуўшы,
Ўсё бачу я ды спасцігаю.

Быць скалам пагрознымі трэба,
А хмарам – ліць ліўнямі з неба;
Грама́м – біць і сціхнуць калісьці,
А мне – плысці, плысці, плысці.

У Лазане [1839–1840]

Калі мой труп...

(Gdy tu mój trup...)

Калі мой труп між вамі тут сядзе,
Глядзіць у вочы, гучна прамаўляе,
Душа ў той час далёка так блукае
І наракае, ах, і наракае.

Я маю край, айчыну маіх думак,
І шмат братоў, па сэрцы родных, верных,
Край, прыгажэйшы за чужы прытулак,
Братоў, раднейшых за чародку крэўных.

Туды між працы, клопатаў, забавы
Ўцякаю я, сяджу пад ялінамі,
Лячу ў буйныя, водарныя травы
Я ўслед за вераб'ямі, матылямі.

Яе там бачу, з ганку як ступае,
Да нас у лес бяжыць па лузе ў леце,
Ўся ў белі, ў хвалях збажыны мільгае,
І з вышыні нам, як заранка, свеціць.

[1839–1840]

Пралілія слёзы...

(Polaty się tzy...)

Пралілія слёзы-здрадзейкі праз вейкі,
На радасць забаў свавольскіх, анельскіх,
На ўзлёт маладосці натхнёны, шалёны,
На горыч мужчынскіх абразаў, паразаў;
Пралілія слёзы-здрадзейкі праз вейкі...

[1839–1840]

ЗМЕСТ

ТВОРЫ ЛІТОЎСКА-БЕЛАРУСКАГА ПЕРЫЯДУ

Прыпамін. Санет. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	5
[Песня] («Хай радасць з вачэй...»). <i>Пераклад</i> <i>Кастуся Цвіркi</i>	6
Ода да маладосці. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	8
Песня філарэтаў. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	11
Трыялет («Так! Не скажу больш ніколі <i>ах!</i> <i>і шкадую!</i> »). <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	14
Першацвет. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	15
Рамантыка. <i>Пераклад Лявона Баршчэўскага</i>	17
Дудар. Раманс. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	21
Імправізацыя для Э. Следзяеўскай. <i>Пераклад</i> <i>Сержа Мінскевіча</i>	30
Да Нёмана. (Санет, напісаны ў Шчорсах). <i>Пераклад Сержа Мінскевіча</i>	31
З альбома Марыі Путкамер. <i>Пераклад Сержа</i> <i>Мінскевіча</i>	32
Да М***. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	33
Да Марыі Путкамер. <i>Пераклад Сержа</i> <i>Мінскевіча</i>	35
Да – у альбом. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	36
Матрос. У альбоме Л. Кастравіцкай. <i>Пераклад</i> <i>Ірыны Багдановіч</i>	37
У альбоме С. Б. <i>Пераклад Лявона Баршчэўскага</i>	40

ТВОРЫ РАСІЙСКАГА І КРЫМСКАГА ПЕРЫЯДУ

У альбоме К. Р. <i>Пераклад Сержа Мінскевіча</i>	41
Да Д. Д. (***) <i>Мая пяшчоха...</i>). <i>Пераклад Сержа</i> <i>Мінскевіча</i>	42
Сон. <i>Пераклад Сержа Мінскевіча</i>	43
Размова. <i>Пераклад Сержа Мінскевіча</i>	44

АДЭСКІЯ САНЫТЫ

I. Да Лауры. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	45
II. (***) <i>(Я моўлю сам з сабой, з кімсь іншым –</i> <i>мала словаў.) Пераклад Сержа Мінскевіча</i>	46
III. (***) <i>(У цябе не іскрыцца вучонасцю слова.)</i> <i>Пераклад Кастуся Цвіркі</i>	47
IV. Спатканне ў лесе. <i>Пераклад Кастуся Цвіркі</i>	48
V. (***) <i>(Асудзіць нас ханжа, распуснік асмье...)</i> <i>Пераклад Кастуся Цвіркі</i>	49
VI. Ранак і вечар. <i>Пераклад Кастуся Цвіркі</i>	50
VII. З Петраркі. <i>Пераклад Сержа Мінскевіча</i>	51
VIII. Да Нёмана. <i>Пераклад Сержа Мінскевіча</i>	52
IX. Стралок. <i>Пераклад Кастуся Цвіркі</i>	53
X. Бласлаўненне. <i>Пераклад Сержа Мінскевіча</i>	54
XI. Адмаўленне. <i>Пераклад Кастуся Цвіркі</i>	55
XII. Да (***) (<i>«Глядзіш мне ў вочы...»</i>). <i>Пераклад</i> <i>Сержа Мінскевіча</i>	56
XIII. (***) <i>Нявольнік, першы раз я цешуся</i> <i>няволяй...</i>). <i>Пераклад Сержа Мінскевіча</i>	57
XIV. (***) <i>О любая, мне памяць незямной</i> <i>пяшчоты...</i>). <i>Пераклад Сержа Мінскевіча</i>	58

XV. Дзень добры. <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	59
XVI. Дабранач. <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	60
XVII. Добры вечар. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	61
XVIII. Да Д.Д. Візіт. <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	62
XIX. Візіцёрам. <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	63
XX. Развітанне. <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	64
XXI. Данаіды. <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	65
XXII. Высвятленне. <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	67

КРЫМСКІЯ САНЫТЫ. *Пераклады Ірыны Багдановіч*

I. Акерманскія стэпы.....	68
II. Марская ціша.....	70
III. Пад ветразямі	71
IV. Бура.....	72
V. Краявід гор са стэпаў Казлова	73
VI. Бахчысарай.....	74
VII. Бахчысарай уначы	75
VIII. Пахавальня Патоцкай.....	76
IX. Магілы гарэма.....	77
X. Байдары	78
XI. Алушта ўдзень.....	79
XII. Алушта ўначы.....	80
XIII. Чатырдаг	81
XIV. Пілігрым.....	82
XV. Дарога над прорвай у Чуфут-Кале.....	83
XVI. Гара Кікінейс.....	84
XVII. Руіны замка ў Балаклаве.....	85
XVIII. Аюдаг	86

*** (Дзе асвячоны ясным позіркам тваім). <i>Пераклад</i> <i>Сержа Мінкевіча</i>	87
Ястраб. Санет. <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	88
*** (Паэзія! І дзе ж твой пэндзаль цудатворны...) <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	89
Тры Будрысы. Літоўская балада. <i>Пераклад</i> <i>Міхася Скоблы</i>	90
Ваявода. Украінская балада. <i>Пераклад</i> <i>Міхася Скоблы</i>	93
Калі віхура й шэрань... <i>Пераклад Сержа</i> <i>Мінкевіча</i>	97

ТВОРЫ, НАПІСАНЫЯ НА ЗАХАДЗЕ

Да майго чычэрона. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	98
Да Х*** Зварот да Неапаля. <i>Пераклад Сержа</i> <i>Мінкевіча</i>	100
Да Маці полькі. <i>Пераклад Васіля Сёмухі</i>	102
Да Самоты. Санет. <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	104
Смерць палкоўніка. <i>Пераклад Кастуся Цвіркі</i>	105
Песня жаўнера. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	108
Ехегі тупіментум аеге регенніус (З Гарацыя). <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	110
Абраннік духаў. <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	111
Над пространню воднай, чыстай... <i>Пераклад</i> <i>Лявона Баршчэўскага</i>	112
Калі мой труп... <i>Пераклад Ірыны Багдановіч</i>	113
Праліліся слёзы... <i>Пераклад Сержа Мінкевіча</i>	114

Міцкевіч, А.

М70 Выбраная лірыка / Адам Міцкевіч; пер. з польскай. —
Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2018. — 120 с. (Паэты
планеты).

ISBN 978-985-23-0031-5.

Адам Міцкевіч (1798–1855) стаў першым народжаным на беларускай зямлі паэтам, творчасць якога займела еўрапейскую і сусветную вядомасць. У гэтай кнізе сабраныя паэтычныя творы, якія найлепшым чынам прэзентуюць яго лірычную спадчыну. Большасць з іх падаецца ў новых або нанова адрэдагаваных сучасных перакладах.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.162.1-1

ББК 84(4Пол)-5